

KALEDAVAZ SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

02-03 Nisan 2012

Editörler

Doç. Dr. Turgut TOK

Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

KALEDAAVAVZ SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

Editörler

Doç. Dr. Turgut TOK

Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

2 - 3 Nisan 2012

Kale - Denizli

Ekim 2013

DENİZLİ

**Pamukkale Üniversitesi
Kale Belediye Başkanlığı**

**Kaledavaz Sempozyumu
2-3 Nisan 2012**

BİLDİRİ METİNLERİ

**Kapak ve Sayfa Tasarım
Nafiz TOK**

**Kapak Fotoğrafları
Abdullah ONAT**

Baskı

2. Ticari Yol Saraylar Mh. 465 Sk. Şerbetçiöğlü İşh. No: 4/10 DENİZLİ
Tel: 0 258 211 51 40 turmatsan_denizli@hotmail.com

Copyright © Pamukkale Üniversitesi

Tüm hakları saklıdır. Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü yazılı izni olmaksızın bu kitap ya da kitabın bir kısmı herhangi bir biçimde yayınlanamaz.

DANIŐMA KURULU

Abdülkadir DEMİR
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI

Denizli Valisi
Pamukkale Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Turgut TOK
Doç. Dr. Hakan AYGÖREN
Doç. Dr. İsmail ÇEVİŞ
Doç. Dr. Hakan SARITAŞ
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU
Doç. Dr. Yusuf KILIÇ

Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi

YÜRÜTME KURULU

Serap ÖZMEN
İsmail YARIMCA
Doç. Dr. Yusuf KILIÇ

Kale Kaymakamı
Kale Belediye Başkanı
PAÜ Kale M.Y.O. Müdürü

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI (Bilim Kurulu Başkanı)	PAÜ Rektörü
Prof. Dr. Ali KESKİN	PAÜ Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Sabahattin NAS	PAÜ Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Ali İhsan KARAALP	PAÜ İ.İ.B. Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Halil ÇETİŞLİ	PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Mustafa KILIÇ	PAÜ Tıp Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK	PAÜ Eğitim Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Muzaffer TOPÇU	PAÜ Mühendislik Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Hasan HERKEN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Nuri KOLSUZ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Levent TUNCAY	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki AYTAÇ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA	Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet BEYARSLAN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail ÇETİŞLİ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Necati DEMİR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Metin EKİCİ	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan ERDOĞAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Bozkurt ERSOY	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Osman GASHİ	Priştina Üniversitesi
Prof. Dr. Suat KIYAK	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet MEDER	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU	Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail YAKIT	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AKGÜN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÖZKUL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Turan GÖKÇE	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Tahsin HANCIOĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Arif ÖZDEMİR	29 Mayıs Hastanesi
Prof. Dr. Yahya ÖZPINAR	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent TOPUZ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Adurrahman TANRIÖĞEN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin BAĞ	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Ali AKAR	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup KASKA	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Raşit URHAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Ali YİĞİT	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Sezgin ÇELİK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Kasım İNCE	Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf TAVİL	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Efe AKBULUT	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Mithat AYDIN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Kutret GEZER	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim ORGAN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ekrem KARAYILMAZLAR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. M. Vefa NALBANT	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Osman Nuri AĞDAĞ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan TÜZEN	Pamukkale Üniversitesi

Doç. Dr. Emin KARAPINAR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. H. Korkmaz ALPOĞUZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Tahir KODAL	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ersan ÖZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yahya TÜLEK	Pamukkale Üniversitesi
Doç.Dr. Z. Melek BOR KÜÇÜKATAY	Pamukkale Üniversitesi
Doç.Dr. Oğuz KARADENİZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç.Dr. Saffet YAĞIZ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yasemin AVCI	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA	Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nurettin BİLGİN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ramazan GÖKÇE	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bekir Sıtkı ÇEVİRİMLİ	Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Levent KURGUN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. M. Ali SARI	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sema PALAMUTÇU	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Habibe KAHVECİOĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali DONBAY	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet SÜRÜCÜ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selçuk ŞİMŞEK	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdülvahap ÖZCAN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali KAYA	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İrfan ERTUĞRUL	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Erdal AKYOL	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. A. Cem KOÇ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selami KESLER	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARATEPE	Pamukkale Üniversitesi
Dr. Halil HAYIT	Diyanet İşleri Başkanlığı
Dr. Ergin JABLE	Priştina Üniversitesi
Mehmet SARITAŞ	Devlet Planlama Teşkilatı

SEKRETARYA

Doç. Dr. İsmail ÇEVİŞ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	Pamukkale Üniversitesi

SOSYAL KOMİTE

Adnan CANER(Sosyal Komite Başkanı, PAÜ Genel Sekreteri)
Gökhan ERBİLGİN(PAÜ. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü)
Sinan BAŞ (PAÜ, S.K.S. Daire Başkanı)
Fehmi SÖYLEV (PAÜ., Kamu Düzeni ve Güv. Hiz. Müdürü)
Ahmet Yücel ÖZKAN (PAÜ., İdari Mali İşler Daire Başkanı)

Cengiz ÇEMEN	Mehmet UÇUM
Yusuf ERDOĞDU	Yaşar MAYUK
Abbas ÖZEKMEKÇİ	Süleyman KOCABAŞ
Bekir İNCEDAYI	Ruhi SÖZKESEN
İbrahim ARÇAY	Ali KESİCİ
Hüsamettin AŞKIN	Gürkan ÇAKANEL
Yusuf YARIMCA	

İÇİNDEKİLER

SEMPOZYUM AÇILIŞ KONUŞMALARI.....	7
TALİHLİLİK Mİ TALİHSİZLİK Mİ? TAVAS VE YARANGÜME'NİN KADERLER.....	21
<i>Prof.Dr.Tuncer Baykara</i>	
TABAE ANTİK KENTİ KAZI ÇALIŞMALARİ	25
Prof. Dr. Bozkurt Ersoy	
KALE-İ TAVAS (TABAE) CAMİ VE MESCİDLERİ.....	26
Yrd. Doç. Dr. Şakir ÇAKMAK, Yrd. Doç. Dr. Yekta DEMİRALP, Prof. Dr. İnci KUYULU	
KALE-İ TAVAS (TABAE) 2011 YILI KUZAY MAĞARA VE ÇEVRESİ KAZI-TEMİZLİK ÇALIŞMALARİ....	37
Yrd. Doç. Dr. Rüçhan BUBUR	
KALE VE ÇEVRESİNDEKİ ANTİK KENTLER:SİKKELER IŞIĞINDA ROMA DÖNEMİNDE KUZAYDOĞU KARİA KENTLERİ	44
Doç. Dr. Ergün LAFLI	
ANTİK İKİ SURLU KAYA KALE DAVAZ ve KENTİ.....	80
Yrd. Doç. Dr. Remziye OKKAR	
KALE'DE OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİNE İKİ ÖRNEK: ESENKAYA VE KÜNAR KÖYÜ CAMİLERİ....	87
Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ, Araş. Gör. Erbil AKTUĞ	
KALE-İ TAVAS MEZARLIĞI HAKKINDA ÖN ARAŞTIRMA.....	98
Doç. Dr. Sedat BAYRAKAL	
KALE-İ TAVAS (TABAE) SU SİSTEMLERİ.....	111
Yrd.Doç. Dr. Harun Ürer	
KALE-İ TAVAS, CEVHER PAŞA HAMAMI 2011 YILI KAZI VE TEMİZLİK ÇALIŞMALARİ.....	119
Yrd.Doç. Dr. Şakir Çakmak	
KALE-TAVAS, YÖRESİ SU DEĞİRMENLERİ.....	125
Şaban KÖK	
1960 ASKERİ MÜDAHALESİ'NDEN SONRA YAPILAN İLK ÇOK PARTİLİ GENEL SEÇİMLERDE KALE İLÇESİ'NİN SİYASİ DURUMU.....	143
Doç.Dr. Tahir KODAL	
KALE TAVAS'IN NAHİYE MERKEZİ HALİNE GELİŞİ (1895).....	152
Doç.Dr. Mithat AYDIN	
DENİZLİ VE KALE İLÇESİNDE KÜRESEL İKLİM DEĞİŞMELERİ.....	171
Yrd. Doç. Dr. Yusuf Ziya BİLDİRİCİ	
ESKİÇAĞDA KALEDAVAZ VE YÖRESİ.....	183
Doç.Dr. Yusuf KILIÇ, Öğr.Gör.Serkan BAŞOL	
DENİZLİ İLİ KALE İLÇESİ ÖRNEĞİNDE İMAR PLANLARININ ADALETİ.....	196
Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR, Yrd. Doç. Dr. Pınar Savaş YAVUZÇEHRE, Nursel ELBİ	
İLÇELER GELİŞİMİSLİK LİĞİNDE 'KALE-İ DAVAZ' EKONOMİSİ: SATRANÇTAKİ 'KALE' TAŞININ HANGİ ÖZELLİKLERİNE SAHİP.....	208
Doç. Dr. İrfan Kalaycı	

KALE İLÇESİNDEN GÖÇ EDEN KİŞİLERİN GİRİŞİMCİLİK ÖZELLİKLERİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ.....	218
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU, Yrd. Doç. Dr. Esin BARUTÇU, Yrd. Doç. Dr. İbrahim DURAK	
İLÇELERİN GELİŞMESİNDE STRATEJİK PLANLAMANIN ÖNEMİ VE KALE İLÇESİ ÖRNEĞİ.....	226
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU, Doç. Dr. Hakan SARITAŞ	
KALE YERLEŞİMİNİN ALTERNATİF TURİZM POTANSİYELİ AÇISINDAN ANALİZİ.....	233
Doç. Dr. Evinç TORLAK, Serap ÖZMEN	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) KELEBEKLERİ ÜZERİNE ÖN BİR ÇALIŞMA.....	248
İlteriş KUZDERE, Arş. Gör. Mehmet KARACA , Prof. Dr. Raşit URHAN	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) KUŞLARI.....	256
Merve TEPE, Esat KIZILKAYA, Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) MEMELİ HAYVANLARI.....	264
Merve TEPE, Esat KIZILKAYA, Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN HERPETOFAUNASI.....	276
Nazlı ÜNAL, Merve TEPE, Mehmet KARACA, Esat KIZILKAYA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE İLÇESİ'NİN (DENİZLİ) TOPRAK AKARLARI (ACARI) ÜZERİNE ÖN BİR ÇALIŞMA.....	288
Merve TEPE, Mehmet KARACA, Esat KIZILKAYA, Elif Hilal DURAN, Prof. Dr. RaşitURHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN MEŞE GALARILARI (HYMENOPTERA, CYNİPİDAE).....	298
Musa AZMAZ, Merve TEPE, Esat KIZILKAYA, Mehmet KARACA, Prof. Dr. Raşit URHAN, Yrd. Doç. Dr. Yusuf KATILMIŞ	
KALE YÖRESİNİN (DENİZLİ) TİCARİ ÖNEME SAHİP MAKROFUNGUSLARI.....	306
Doç.Dr. Kutret GEZER, Oğuzhan KAYGUSUZ, Uğur SOYLU	
KALE (KALEDAVAZ) YÖRESİ AĞIZ ÖZELLİKLERİ.....	309
Doç.Dr. Kutret GEZER, Oğuzhan KAYGUSUZ, Uğur SOYLU	
KALE AĞZINDAKİ AD DURUM EKLERİ KULLANIMININ BATI GRUBU ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ İÇERİSİNDEKİ YERİ.....	316
Yrd. Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	
KALEDAVAZ YÖRESİ GELENEKSEL HALK EDEBİYATI.....	323
Döner ÇOT, Mete İsa KARAÇOR	
KALEDAVAZ'DA EL DOKUMACILIĞI VE İKİ DOKUMA ÖRNEĞİ "İŞBİLEN BÜRGÜSÜ--SU BÜRGÜSÜ".....	334
Yrd.Doç.Dr.Habibe KAHVECİOĞLU SARI	
KALE-DAVAS YÖRESİNDE ÖMRÜN ÜÇ TOYU "Doğum-Düğün-Ölüm".....	343
Fidan UĞUR, Nezih TATLİCAN, Mustafa NERKİZ	
ÖĞRETMENLERİN MATEMATİK ÖLÇME ARAÇLARINI KULLANMA DURUMLARI.....	359
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Cahit KAYHAN	
DENİZLİ-KALE İLÇESİNDEKİ LİSE ÖĞRENCİLERİN EĞİTSEL İNTERNET KULLANIMINA YÖNELİK ÖZ-YETERLİLİK İNANÇLARI.....	370
Doç. Dr. Sacit KÖSE, Sefa DİNÇ	
DENİZLİ KALE İLÇESİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN MATEMATİĞE YÖNELİK TUTUMLARI.....	379
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Cahit KAYHAN	

İLKÖĞRETİMDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN BİLGİSAYARLA İLGİLİ ÖZ-YETERLİK ALGILARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA	389
Doç. Dr. Sacit KÖSE, Yrd. Doç. Dr. Ayşe SAVRAN GENCER, Osman KARPUZCU	
KALE-İ TAVAS (TABAE) KAZISI SERAMİK BULUNTULARI (2007-2011).....	400
Doç. Dr. Sevinç Gök, Hasan Uçar	
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİV KAYITLARINA GÖRE KALE-İ TAVAS'DA KURULAN VAKIFLAR.....	411
Nilgün ÇEVİRİMLİ	
KALE (DENİZLİ) İLÇESİNİN İNTERNET ORTAMINDA YER ALAN BAZI GELENEKSEL KÜLTÜR DEĞERLERİ VE TASNİFİ.....	435
Alparslan Santur	
KALE'NİN MARKALAŞMA SÜRECİNDE GÖRSEL İLETİŞİM TEKNİKLERİNİN KULLANILMASI VE ÖNEMİ.....	444
Yrd. Doç. Dr. Banu DAVUN	
KALEDAVAZ'DA TÜTÜNÜN EKONOMİSİ.....	461
Doç. Dr. İsmail Çeviş, Doç. Dr. Özcan Uzun	
KALEDAVAZDA TÜTÜN EKİMİ YAPILAN ARAZİLERİN YÜKSEK ÇÖZÜNÜRLÜKLÜ SPOT5 UYDU GÖRÜNTÜSÜ KULLANILARAK BELİRLENMESİ: TAVAS OVASI İNCELEMESİ.. ..	472
Muhittin KARAMAN, Emre ÖZELKAN, Elif SERTEL, Cankut ÖRMECİ	
KANSERE HASTALIĞI VE ÇEŞİTLİLİĞİ BAKIMINDAN KALE TOPLUMUNA GENEL BİR BAKIŞ.....	485
Öğr. Gör. Murat KILIÇ, Doç. Dr. Sezgin ÇELİK, Dr. Şükrü ARPACI	
KALE BÖLGESİNDE ÖĞRENİM GÖREN İLK VE ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SÜT TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	493
Öğr. Gör. Senem TÜFEKÇİ, Öğr. Gör. Ayşe SERLİ	
KALE İLÇESİNDEKİ KÖMÜR MADENİ VE TIBBİ JEOLJİ (JEOMEDİKAL) TEHLİKESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	502
Ali ÖZCAN	
YÖNETİM VE ORGANİZASYON YAPISI AÇISINDAN AZORA MADEN İŞLETMESİ - ÖRNEK BİR İNCELEME.....	525
Bekir AKYÜREK	
MALİ VE SOSYAL YÖNLERİYLE EKONOMİK BİR DEĞERLENDİRME: KALEDAVAZ.....	541
Arş. Gör. Selçuk BUYRUKOĞLU, Arş. Gör. Davut BUZKIRAN	
KALE İÇİN BİR İLİŞKİSEL PAZARLAMA FIRSATI: KALE MESLEK YÜKSEK OKULUNUN AÇILMASI.....	551
Öğr. Gör. Tamer BARAN	
KALE (DENİZLİ) YÖRESİ LİNYİT KÖMÜRLERİNİN BRİKETLENME ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ.....	557
Doç. Dr. Vedat DENİZ	
KALE (DENİZLİ) YÖRESİ LİNYİT KÖMÜRLERİNİN YIKAMA ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ.....	567
Doç. Dr. Vedat DENİZ	

TARİHTEN GÜNÜMÜZE KALEDAVAZ'IN ETNİK VE SOSYOKÜLTÜREL YAPISI VE EGE BÖLGESİ 19. YY. ERMENİ EPİGRAFİSİ.....	578
Yrd. Doç. Dr. Yıldız Deveci BOZKUŞ	
BİR KÜLTÜR ELÇİSİ OLARAK ÖZAY GÖNLÜM VE NİNENİN MEKTUPLARI: DÜNDEN BUGÜNE YANSIMALAR.....	601
Doç. Dr. Hulusi DOĞA	
ASALET, GURUR ve BAŞKALDIRININ SİMGESİ ZEYBEK OYUNU KALE-DAVAZ YÖRESİNDE OYNANAN ZEYBEK OYUNLARI ve DAVAZ (TAVAS) ZEYBEĞİ.....	607
Ahmet SEZGİN	
DENİZLİ'NİN KALE İLÇESİNDE YEREL GAZETE ÇIKARMA GİRİŞİMLERİ.....	615
Erhan Aran	
KALEDAVAZDA VE KALEDAVAZ'DAN YETİŞEN DEĞERLER.....	627
Hüdaverdi Akbeyik	
BASINDA SEMPOZYUMDAN	641
SEMPOZYUMDAN FOTOĞRAFLAR.....	651

**KALE'DE OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİNE İKİ ÖRNEK:
ESENKAYA VE KÜNAR KÖYÜ CAMİLERİ**

Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ
*Pamukkale Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Sanat Tarihi Öğretim Üyesi*

Araş. Gör. Erbil AKTUĞ
*Pamukkale Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Sanat Tarihi Bölümü*

ÖZET

Anadolu Türk Sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olan ahşap direkli, ahşap örtülü camilerin örneklerine Kale ilçesinde de rastlanmaktadır. Bu çalışmada günümüze kadar üzerinde çalışma yapılmamış iki adet ahşap direkli cami tanıtılacaktır.

Kale İlçesi'nin iki farklı köyündeki bu yapılardan Esenkaya Köyü Camii günümüze, geçirdiği birçok değişikliklerle ulaşabilmiş olmasına ve yenilenen örtü sistemine rağmen, mimari bütünlüğünü koruyabilmiştir.

Künar Köyü Camii ahşap direkli, kalem işi süslemeli uygulamasıyla Denizli ve çevresinde yoğun olarak karşılaştığımız kalem işi süslemeli camilerin bir devamı niteliğindedir. Bölgedeki kalem işi süslemeli camilerle benzer süsleme özellikleri yansıtması gezici bir ekibin varlığını akla getirmektedir.

Anahtar Sözcükler: Cami, ahşap, ahşap direkli, kalem işi.

ABSTRACT

The Mosques with wooden pillars and superstructure have important place in Anatolian Turkish Art. There are this type of mosques also in Kale District. Unpublished two mosques with wooden pillars will be presented in this study.

Two mosques are located in two different villages of Kale District. One of them is Mosque of Esenkaya Village which shows architectural features of wooden pillared mosques. The mosque preserves its architectural unity despite its renovated superstructure and some changes in the different parts of the mosque are taken place.

Mosque of Künar Village as a wooden pillared mosque shows a continuation of local hand drawn ornamentations in Denizli region. The similar hand drawn ornamentations are widespread in Denizli region and this can remind that presence of a mobile group of artizans and their artistic production.

Key Words: Mosque, wood, wooden pillared, hand drawn

Ele alacağımız iki cami, Kale İlçesi'ne bağlı birbirine komşu Esenkaya ve Künar köylerinde bulunmaktadır.

ESENKAYA KÖYÜ CAMİİ

Cami, Kale ilçe merkezine 30 km. mesafede, ilçe merkezinin güneybatısında Esenkaya Köyü'nde bulunmaktadır.

Caminin giriş kapısının üzerinde bulunan, bugün mevcut olmayan, muhtemelen mükebbireye açılan kapının batı yönünde, üst köşeye yerleştirilen kitabe, fazla derin olmayan bir niş şeklindedir (Fotoğraf 1). Sülüs yazıyla yazılmış düz kartuşlu kare kitabe dört satırdan oluşmaktadır. Kitabe metni şöyledir:

صاحب الحيرات والحسنات والاحسان
بنا ايلدى بو جامعي كونيارلي او غلى حاتون امهان
سعى اتمام ايلدى ملا حسن بن حسين
سنة ١٢٥٠

Transkripsiyonu: "Sâhibu'l-hayrât ve'l-hasenât-ı ve'l-ihsân, binâ eyledî bû câmi'î Künarlıoğlı Hatun Ümmühan, sa'yı itmâm eyledi Molla Hasan bin Hüseyin, sene 1250."

H.1250/M.1834-1835 tarihli bu kitabeden caminin Künyarlıoğlu (ailesinden) Ümmühan Hatun tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Caminin kitabesinde bina ettiren Ümmühan Hatun olarak verildiğine göre, Hüseyin oğlu Molla Hasan'ın, caminin bugün mevcut olmayan süslemelerini tamamlattığı düşünülebilir. Minare yapıya son zamanlarda ilave edilmiştir.

Cami günümüze birçok değişlikle ulaşabilmiştir. İzleri gelmemekle birlikte caminin ahşap direkli olduğu ve kalem işleriyle süslendiği köy halkından öğrenilebilmektedir. Günümüzde ahşap direkler ortadan kaldırılmış, ahşap olan üst örtü, mahfil, giriş kapısı ve mükebbire kapısı muhtemel kapı tamamen yenilenmiştir. Revakın ahşap sütunları da orjinalleri iç kısımda kalacak şekilde dıştan ahşapla kaplanmıştır. Kuzeybatıda yer alan minare, geç dönemde camiye ilave edilmiştir. Yapı moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Cami, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır (Çizim 1). Caminin doğu ve kuzeyini revak kaplamakla birlikte revakın doğu bölümü kapatılarak ek mekân haline getirilmiştir. Cami dıştan revakla birlikte 11.10 x 16.10 m. ölçülerindedir (Fotoğraf 2). Revakın kapatılmasıyla oluşturulan doğu duvarına altı dikdörtgen pencere açılmıştır. Güney duvarında iki kare, batı duvarında güneye kaydırılmış altta iki üstte tek yatay dikdörtgen pencere iç mekânı aydınlatmaktadır (Fotoğraf 3). Batı duvarındaki üst pencerenin sonradan ilave edildiği duvardaki izlerden anlaşılabilmektedir. Kuzey duvarında eksende basık kemerli giriş kapısı ve bunun üzerinde dikdörtgen bir kapı yer almaktadır. Günümüzde balkon kısmı bulunmayan üst kısımdaki bu kapının mükebbire kapısı olması muhtemeldir. Mükebbire kapısının batısında üst hizada kitabe ve bir pencere bulunmaktadır.

Harim 6.84 x 12.20 ölçülerinde, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. İç mekânın kuzeyini, yakın zamanda yenilenmiş duvar boyunca uzanan mahfil kaplamaktadır (Fotoğraf 4). Muhtemel mükebbire kapısı mahfile açılmaktadır. Kuzey duvarının batısında dikdörtgen, batı duvarında güneye kaydırılmış üç dikdörtgen pencere bulunmaktadır.

Doğu duvarında ikisi kuzeye ikisi de güneye kaydırılmış dört dikdörtgen pencereye yer verilmiştir. Kuzeye kaydırılmış pencerelerden biri alt diğeri üst, güneye kaydırılmış pencerelerden ikisi de alt seviyede yer almaktadır.

Güney duvarında eksendeki mihrab, yarım yuvarlak bir niş ve kavsaradan oluşmaktadır. Mihrabın iki tarafında birer dikdörtgen pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 5).

Kuzeybatı köşede yer alan minber orijinaldir. Ancak doğu yüzü sonradan ahşapla kaplanmış. Minberin duvara bakan, üzeri ahşapla kaplanmayan yüzünden, yan aynalıkların kalem işi süslemeli olduğu anlaşılmaktadır (Fotoğraf 6). Yan aynalık dikey yerleştirilmiş çitalarla bölümlere ayrılmış, çitaların aralarında kalan yüzeyler sırayla yeşil ve kırmızı tonlara boyanmış ve bu yüzeyler üzerine S kıvrımları yapan stilize dallar yerleştirilmiştir. Yeşil yüzeyler üzerine kırmızı ve mavi, kırmızı yüzeyler üzerine ise yeşil ve mavi renklerle süsleme yapılmıştır. Minberin dört sütuna oturan külâh örtülü köşk kısmı bulunmaktadır. Köşkün dörtköşesine, kapının ise üst iki köşesine narçiçekleri yerleştirilmiştir.

KÜNAR KÖYÜ CAMİİ

İlçe merkezine 25 km. mesafede, ilçe merkezinin güneybatısında Künar Köyü'nde bulunan camidir. Cami giriş kapısının üzerinde bulunan yapım kitabesi, derin olmayan yarım yuvarlak bir nişin içindedir (Fotoğraf 7). Nişin kemer kısmı boş bırakılmış, kitabe alt kısma yerleştirilmiştir. Düz kartuşlar içerisinde üç satırlık süslü yazıyla yazılmış kitabe şöyledir:

صاحب الحيرات والحسنات والاحسان
بنا ايلدى بو جامعي كونيارلي او غلى حاتون امهان
سعى اتمام ايلدى ملا حسن بن حسين
سنه ١٢٥٠

Transkripsiyonu: "Sâhibu'l-hayrât ve'l-hasenât, Künyârloğlî ehâli bu câmi'i, itdiler i'mâret sene 1258."

Buna göre caminin, Künyarlıoğlu Köyü ahalisi tarafından H.1258/M.1842-1843 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

İlk yapının üzerine 2011 yılında yeni bir cami ilave edildiğinden cami dıştan iki katlıdır. Üzeri kırma çatıyla örtülüdür. Dıştan bakıldığında görülen doğu, batı, kuzey ve güney cephelerde üst seviyedeki pencereler yeni yapılan camiye aittir. Künar Camii'nin yıkılan üst örtüsü betondan yapılarak yenilenmiş, örtüyü taşıması için harim mekânının ortasına beton bir direk yapılmıştır. Caminin günümüze direkleri, örtüsü ve mahfilî ulaşmamıştır. Minberi harap durumdadır. Kuzeyden güneye alçalan meyilli alan tesviye edilerek yapılan cami beyaz badana ile sıvanmış, sade bir görünüşe sahiptir. Sıvaların döküldüğü yerlerden moloz taş malzeme ile yapıldığı dikkati çeken cami, son cemaat yeriyile birlikte kuzey-güney yönünde 12.14 x 8.60 ölçülerindedir.

Kuzey cephe duvarların üst seviyesine kadar toprağa gömülüdür. Kuzey cephede üst seviyede yer alan camekânlı bölüm yeni camiye aittir. Doğu cephede alt seviyede dört pencere bulunmaktadır. Bunun üstünde kuzeye kaydırılmış biri küçük dikdörtgen, diğeri büyük kare bir pencere bulunmaktadır. Doğu cephede üst seviyede yer alan dört pencere yeni camiye aittir (Fotoğraf 8). Meyilli araziden dolayı oldukça yüksek olarak inşa edilmiş güney cephe, alt seviyedeki pencerelerin üst hizasına kadar evler tarafından kapatılmıştır. Cepenin görünen alt seviyesinde batıya kaydırılmış bir pencere görülebilmektedir. Güney cephenin üst seviyesindeki iki pencere ile batı cephedeki pencere ve kuzeye kaydırılmış üst seviyedeki camekânlı kapı yine geç dönemde yapılan camiye aittir (Fotoğraf 9).

Batı cephede alt seviyede kuzeye kaydırılmış kapı son cemaat yerine açılmaktadır. Son cemaat yerine yedi basamakla inilmektedir (Fotoğraf 10). Son cemaat yerinde kuzey duvar betonla sıvandığından orijinal olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Ancak buraya merdivenlerle inilmesi, kuzey duvarının önünden geçen yol kodunun yüksekliği ve duvar kalınlığının cami duvarlarıyla aynı olması, mevcut son cemaat yerinin caminin ilk yapımındaki ile aynı özelliklerde olduğunu göstermektedir. Doğu cephenin alt seviyesinde orijinal duvar izleri görülebilmektedir. Duvarın üst kısmının sonradan örüldüğü ve pencerenin geç dönemde açıldığı duvardaki izlerden anlaşılmaktadır.

Caminin harim mekânına giriş yuvarlak kemerli kapıyla sağlanmaktadır. Harim mekânı, 7.30 x 8.85 m. ölçülerinde dikdörtgen bir alanı kaplamaktadır (Fotoğraf 11). Camide altı duvar payesinin varlığı tespit edilebilmektedir. Güney duvarında mihrabın, kuzey duvarında kapının iki yanında birer duvar payesi bulunmaktadır. Doğu ve batı duvarlarında kuzeye kaydırılmış birer duvar payesinin varlığı da boyaların altından güçlkle anlaşılabilir.

Harim mekânının kuzey duvarında eksendeki kapı açıklığı dışında herhangi bir hareketlilik görülmemektedir. Doğu duvarında alt seviyede dört pencere, üst seviyede kuzeye kaydırılmış küçük bir pencere bulunmaktadır. Aynı küçük pencere batı duvarına da simetrik olarak yerleştirilmiştir. Ancak günümüzde kapatılmıştır. Güney duvarının ekseninde mihrab yer almaktadır. Mihrab iki yandan duvar payeleri ile sınırlandırılmıştır. Güney duvarının doğusunda alt seviyede büyük bir niş, batısında bir dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Niş, sonradan kapatıldığı anlaşılan pencere açıklığıdır. Doğudaki pencere ile duvar payesi arasına üst seviyede kare büyük bir pencere açılmıştır. Bu pencerenin geç dönemde açıldığı, duvardaki süsleme kompozisyonunun yarım kalmasından ve duvar payesinin bir bölümünü kesmesinden anlaşılmaktadır.

Güney duvarının eksenindeki yarım yuvarlak planlı mihrab nişinin kavsarası sivri kemerle sonlanmaktadır. İkinci sivri kemer mihrabı üstten kademeli olarak çevrelemektedir. Kuzeybatı köşede bulunan minberden günümüze sadece merdivenleri ve kapı çerçevesi ulaşmıştır. Kuzeydoğu köşede duvara bitişik vaiz kürsüsünün varlığı kalan izlerden anlaşılmaktadır.

Süslemeler

Camideki tüm süslemeler kalem işidir. Süslemelerin üzeri mavi toz boya ile boyandığından süslemelerin bir kısmı boyaların altında kalmıştır. Bir kısmı da zorlukla seçilebilmiştir. Doğu duvarında kalın boya tabakasından, süslemeler takip edilememekte ancak burada da varlığı tahmin edilmektedir (Fotoğraf 12).

Günümüze ulaşan süslemeler son cemaat yerinde, harime giriş kapısının üst kısmı ile harim mekânının kuzey, güney ve batı duvarının yüzeylerinde yoğunlaşmaktadır. Batı ve güney duvarları iki kuşakla yatay şekilde ortadan ikiye ayrılmaktadır. Kuzey duvarında bu kuşakların olduğu bölüm boyalıdır. Her üç duvarda da panolar, bu iki kuşağın alt ve üst hizasına yerleştirilmiştir. Panolar S kıvrımlarından oluşan dikdörtgen mavi birer çerçeve içine alınmışlardır.

Giriş Kapısı

Harim giriş kapısının üzerinde kitabeyi çevreleyen bir pano bulunmaktadır (Fotoğraf 13). Pano siyah zemin üzerine sırayla kırmızı-beyaz ve yeşil-beyaz renkli dikdörtgenlerin zikzak şeklinde dizildiği kuşakla dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. Aynı süsleme kuşağı panoyu dikey olarak iki bölüme ayırmış ve kitabeyi yuvarlak bir kemer şeklinde çevrelemiştir. Kapının üzerinde, eksendeki yuvarlak kemerin içine kitabe yerleştirilmiştir. Niş şeklindeki kitabenin üst kısmına sülüs hatlı "Maşallah" yazılmıştır. Kitabenin iki yanı ve kemer köşelikleri dal, yaprak ve tomurcuk şeklinde gül motifleri ile bezenmiştir. Kitabenin bulunduğu bölümün doğusunda cennet tasvirine yer verilmiştir. Bu anlatım sırayla kırmızı, yeşil ve mavi renklerin yerleştirilmesiyle aşağıdan yukarı doğru daralan dokuz basamak şeklinde işlenmiştir. Yeşil yapraklar ve aralarda kırmızı stilize gül motifleri, cennet motifinin üst kısmından iki yana sarmaktadır.

Batı Duvarı

Tamamen bezenen batı duvarı iki kuşakla yatay olarak ortadan ikiye ayrılmıştır (Fotoğraf 14). Bu iki süsleme kuşağı, kuzeydeki duvar payesine kadar uzanmaktadır. Alttaki süsleme kuşağı, siyah zemin üzerine kırmızı-beyaz ve yeşil-beyaz renkli olarak sıralanmış dikdörtgenlerin zikzak şeklinde yerleştirilmesiyle oluşmaktadır. Bunun üst kısmındaki ikinci kuşakta, Kaside-i Bürde'den bölümler yazılıdır. Panolar bu iki kuşağın alt ve üst kısmında yer almaktadır.

Batı duvarının alt kısmında güneyden kuzeye ilk üç panoda mavi, yeşil, kırmızı renkli dal, yaprak, gül ve lalelerden oluşan kompozisyon bulunmaktadır (Fotoğraf 15). Dördüncü panoda cami tasviri görülmektedir. Tek şerefeli dört minaresi ve son cemaat yeri bulunan cami, dört yarım kubbeyle çevrelenmiş merkezi kubbe ile örtülüdür. Kubbenin üst kısmında üç madalyon yer almaktadır. En üstteki madalyonun içindeki süsleme görülememektedir. İki yandaki madalyonların içinde altı kollu yıldız motifi bulunmakta ve madalyonları birer hilal motifi çevrelemektedir. Cami tasvirinde mavi, yeşil ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Beşinci panoda da yaprak, dal ve lale motiflerinden oluşan bitkisel süslemeler vazodan çıkmaktadır. Altıncı panoda ibrik ve bu ibrikten çıkan yaprak, dal ve çiçek motifleri görülmektedir. Yedinci ve sekizinci panolarda stilize yaprak, dal ve çiçek motifleri tekrar edilmiştir. Bu iki panonun alt kısmı kalın boya tabakası ile kaplanmıştır. Sekizinci pano duvar payesine bitişiktir. Bitkisel süslemelerin yer aldığı bu panolarda yeşil ve kırmızı renkler ağırlıktadır (Fotoğraf 16). Duvar payesinin kuzeyinde içerisinde mavi birer servi ağacı motifi bulunan iki dar pano arasındaki geniş panoda bir cami tasvirine yer verilmiştir (Fotoğraf 17). Cami altı minarelidir. Minarelerden ikisi iki şerefeli, dördü üç şerefelidir. Son cemaat yeri bulunan yapı, dört yarım kubbeyle çevrelenmiş merkezi kubbeyle örtülüdür. Kubbenin üzerinde büyük bir âlem ve âlemin iki yanında gül demetleri yer almaktadır. Bu tasvirde mavi ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Batı duvarının üst kısmında güneyden kuzeye ilk iki panoda kırmızı ve yeşil renkli dal ve yapraklardan oluşan süsleme görülmektedir. Üçüncü panoda bir madalyon içerisinde sülüsle yazılmış "... radiyallahu anh" yazısı okunmaktadır. Madalyonun altında, üstünde ve içinde yeşil yapraklı kırmızı tomurcuk gül demetlerine yer verilmiştir. Dördüncü panoda revaklı avlulu bir cami tasviri bulunmaktadır (Fotoğraf 18). Yarım kubbelerle çevrelenmiş tek kubbeli caminin son cemaat mekânı da kubbelerle örtülüdür. Caminin dört minaresi vardır. Bunlardan son cemaat yerinin iki yanındakiler üç şerefelidir. Tek kubbenin iki yanındaki minarelerden güneydeki iki şerefelidir. Üzerinin boyanmasından dolayı kuzeydeki minarenin şerefeleri seçilememektedir. Cami tasvirinde sarı ve kırmızı renk ağırlık kazanmıştır. Beşinci pano ve yedinci pano üçüncü panonun bir tekrarı niteliğindedir (Fotoğraf 19). Beşinci panoda madalyonun içindeki yazı okunamazken, yedinci panoda aynalı sülüsle "Ali radiyallahu anh" yazısı okunabilmektedir. Altıncı panoda dal, yaprak ve gül motifleri, sekizinci duvar payesine bitişik dar panoda kırmızı ve mavi renkli C kıvrımlı dallar yer almaktadır. Payenin kuzeyinde iki pano seçilebilmektedir. Duvar payesine bitişik panoda bir madalyonun içerisinde kırmızı ve mavi renkli merkezde yer alan altı kollu yıldız motifi, on iki kollu yıldız tarafından çevrelenmiştir (Fotoğraf 20). Pencereye bitişik kuzeydeki panoda ise vazodan çıkan yeşil dal ve yapraklar ile kırmızı gül motifleri seçilebilmektedir.

Kuzey Duvarı

Kuzey duvarın yüzeylerindeki süslemeler zorlukla seçilebilmektedir (Fotoğraf 21). Kapının alt ve üst hizasına iki sıra halinde yerleştirilmiş panolar, batı duvarındaki panolarla aynı hizadadır. Caminin, batı duvarında pano dizilerini ayıran iki yatay kuşak, kuzey duvarında kalın sıva tabakasıyla kaplı olduğundan boş bırakılmış gibi görünmektedir. Bu iki süsleme kuşağının kuzey duvarında da devam etme ihtimali oldukça yüksektir.

Kapının batısında altta dört pano bulunmaktadır. Batıdan doğuya doğru birinci ve dördüncü panoda kırmızı ve yeşil yapraklı dal motiflerinden oluşan kompozisyonlar birbirinin tekrarı niteliğindedir. İkinci panoda kırmızı ve mavi renkli S ve C kıvrımlı dal kompozisyonu yer almaktadır. Üçüncü panoda vazodan çıkan yeşil dal ve yaprak ile kırmızı gül motifleri bulunmaktadır.

Kapının doğusunda belli belirsiz iki pano yer almaktadır (Fotoğraf 22). Bu iki panodan, batıdaki pano vazodan çıkan yeşil yapraklı kırmızı gül ve lale motiflerinden oluşmaktadır. Doğudaki diğer panoda ise sadece dal ve yaprakların varlığı tespit edilebilmektedir.

Üst hizada batıdan doğuya doğru ilk panoda kırmızı ve yeşil renkli dal ve yaprak motiflerine yer verilmiştir. İkinci panoda kırmızı gül ve yeşil dal motifleri vazodan çıkar şekilde tasvir edilmişlerdir. Üçüncü panoda rengi anlaşılamayan bir palmiye ağacı tasviri görülmektedir (Fotoğraf 23).

Duvar payesine bitleştirilmiş dördüncü pano ilk panonun tekrarıdır. Buradan doğruya doğru diğer duvar payesine kadar kapının üstüne denk gelecek şekilde dört pano daha yer almaktadır (Fotoğraf 24). Bu panolardan yine batıdan doğruya doğru ilk panoda kırmızı ve mavi renkli S ve C kıvrımları yapan dal, ikinci panoda mavi bir servi ağacı tasviri vardır. Üçüncü ve dördüncü panoda vazodan çıkan yeşil dal ve yaprak ile kırmızı gül ve lale motifleri bulunmaktadır. Kuzey duvarının doğusunda, üst kısımda süsleme panosu olup olmadığı kalın sıva tabakasından dolayı anlaşılamamaktadır.

Güney Duvarı

Güney duvar yüzeyindeki süslemeler, sıvaların altından zorlukla seçilebilmektedir (Fotoğraf 25). Güney duvarının doğusunda, batı duvarını ortadan yatay şekilde ikiye bölen dikdörtgenlerden oluşan şerit ve üzerindeki yazı kuşağının devam ettiği görülmektedir. Bu da yazı kuşağının, duvar payelerinin arası dışında, güney duvarını da dolaştığını göstermektedir. Süsleme panoları batı ve kuzey duvarlarındaki panolarla aynı hizada iki sıra halindedir.

Mihrabı iki yandan sınırlandıran duvar payelerinin iki yanında, alttaki süsleme panolarının alt hizasında, güney duvarını kalın bir kuşak yatay olarak dolaşmaktadır. Panolarda olduğu gibi S kıvrımlı mavi bir çerçeve ile sınırlandırılan bu bordür, yine S ve C kıvrımları yapan mavi, kırmızı ve yeşil renkli kıvrık dal ve kırmızı renkli çiçeklerden oluşmaktadır.

Mihrabı iki yandan sınırlandıran duvar payelerinin doğusunda, alt seviyede duvar payesi ile niş haline getirilmiş pencere arasında kırmızı ve yeşil renkli mizan terazisi tasviri görülmektedir (Fotoğraf 26).

Güney duvarındaki süslemeler eksendeki mihrabta ve mihrabın üst kısmında yoğunlaşmıştır (Fotoğraf 27). Duvar payelerinin arasındaki bu süslemeleri, iki yanda sırayla kahverengi ve beyaz renkli zikzak şeklinde yerleştirilmiş dikdörtgenlerin dolguladığı bordür çevrelemektedir. Aynı bordür yatay şekilde mihrabı, üzerinde yer alan ayet kitabesini¹ ve en üstteki Kâbe tasvirini birbirinden ayırmaktadır.

Mihrab iki kademelidir. Yarım yuvarlak mihrab nişi, sivri kemerli bir kavsara ile örtülmüştür. İkinci bir sivri kemer mihrabı kademeli olarak çevrelemektedir. Sivri kemeri dıştan kahverengi yarım yuvarlaklardan oluşan bir bordür çevrelemektedir. Bu bordür iki yanda kemerin dışındaki S ve C kıvrımları yapan dal motiflerini de dolanarak mihrabı üç yönden üstteki yazıya kadar kuşatmaktadır. Arada kalan kemer köşeliklerine, yeşil yapraklı kırmızı gül demetleriyle bezenmiş içlerindeki yazılar okunamayan madalyonlar yerleştirilmiştir. Mihrabı kademelendiren sivri kemerin iç yüzeyinde kırmızı ve mavi renkli S ve C kıvrımlarından oluşan dal tasvirleri yer almaktadır. Mihrabı çevreleyen sivri kemer ile kavsara arasında sarmaşık şeklinde iki yana sarkan yeşil yapraklı sırayla yerleştirilmiş kırmızı ve mavi gül motifleri bulunmaktadır.

Mihrabta yeşil, mavi, kahverengi, kırmızı ve sarı renkler kullanılmıştır. Yarım yuvarlak mihrab nişinin içerisinde yeşil renkli perde motifi bulunmaktadır. Perde motiflerinin arasından sarkan ip, burada bir kandil tasvirinin olabileceğini göstermektedir. İpin her iki yanında birer gül demeti vardır. Perde kompozisyonunun üstünde ilki yarım dairelerin, ikincisi tam dairelerin kesişme noktalarının kırmızı, sarı, mavi, yeşil renklere boyanmasından oluşan iki süsleme kuşağı yer almaktadır. Mihrab nişinin üzerini örten kavsara on iki ayrı dilime ayrılmıştır. Her dilim kırmızı, sarı, mavi, yeşil renklere boyanmıştır.

Mihrab ile üst seviyedeki Kâbe tasviri arasında yazı yer almaktadır. Sülüs karakterli bu yazı mihrabtan yarım dairelerin kesişme noktalarının farklı renklere boyanmasından oluşan yatay şeritle ayrılmaktadır.

Güney duvarının batısında, alt seviyedeki pencerenin doğusunda kırmızı, mavi, yeşil renkli üç servi ağacı tasvirinin bulunduğu bir pano bulunmaktadır (Fotoğraf 28).

1 Kur'an, 3/37.

Mihrabı sınırlandıran duvar payelerinin doğusunda, üst seviyede renkleri tam olarak seçilemeyen üç pano bulunmaktadır. Doğudan batıya, doğu duvarına bitişik ilk panoda renkleri net olarak anlaşılabilen bitkisel süslemeler seçilebilmektedir. İkinci panoda madalyon içerisinde süsleme yer almaktadır. Buradaki süsleme net olarak seçilememekte fakat izlerden yıldız benzeri geometrik bir süsleme olduğu anlaşılabilir. Üçüncü panoda vazodan çıkan yeşil renkli dal ve yaprak ile kırmızı renkli lale motifleri görülmektedir.

Duvar payelerinin arasında mihrabın üst seviyesindeki kompozisyon, revaklı avlusuyla Kâbe tasviridir. Sarı renkli revakların çevrelediği avlunun ortasındaki Kâbe'nin önünde yarım daire şeklinde hatim yer almaktadır. Hatim ile revaklar arası şeritlerle altı bölüme ayrılmıştır. Batıda biri üç şerefeli diğeri iki şerefeli iki minare görülebilmektedir. Kâbe tasvirinin üst kısmına süslemeleri seçilemeyen madalyon motifleri yerleştirilmiştir.

Güney duvarının batısında üst seviyede sonradan açılmış büyük pencere, süsleme panolarının büyük kısmını ortadan kaldırmıştır. Bu pencerenin batısında, doğudan batıya doğru biri yarım diğeri tam iki pano bulunmaktadır. Bu iki panonun süsleme kompozisyonu anlaşılabilir.

Değerlendirme

Anadolu'da yaygın olarak kullanılan ahşap direkli ve tavanlı camiler; Türk Sanatı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Gazneli ve Karahanlıların eski Türkistan şehirlerinde ve diğer bölgelerde meydana getirdikleri camilerin bir devamı olarak Anadolu'da ilk örneklerine Selçuklular döneminde rastlanmaktadır². Afyon Ulu Camii (1272), Sivrihisar Ulu Camii (1275), Ankara Aslanhane Camii (1289-1290) Selçuklu döneminden günümüze gelebilen ahşap direkli camilerdendir³. Bu yapıları Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde de sıkça rastlanmaktadır.

Geçirdiği birtakım değişikliklerle günümüzde ulaşan Esenkaya Köyü Camii, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ahşap örtülü bir camidir. Caminin vaktiyle ahşap direkli, ahşap örtülü ve tamamen kalem işi süslemeli olduğunu köy halkının verdiği bilgilerden öğrenebildiğimizi belirtmiştik.

Örtü sistemi günümüze ulaşamayan Künar Köyü Camii de, Esenkaya Köyü Camii'nde olduğu gibi, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ahşap örtülü bir camidir. Yöre halkından edinilen bilgilere göre, ahşap direkleri ve kuzey duvarını kaplayan mahfili bulunmaktadır. Ahşap direkler, duvarlarda tespit edilebilen duvar payelerine ahşap kirişlerle bağlanmış olmalıdır. Bu bilgilerden ve yerinde yaptığımız araştırmalardan, Künar Köyü Camii'nin kuzey-güney doğrultusunda mihraba dik üç sahninli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. XIX. yüzyılda Denizli'deki benzer örnekler de dikkate alındığında bu iki cami; ahşap direkli, ahşap örtülü ve kalem işi süslemeli camiler grubunda değerlendirilmektedir.

Denizli ve çevresinde ahşap direkli kalem işi süslemeli camiler grubuna örnek olarak; Baklan Boğaziçi Köyü Eski Camii (1774-1775)⁴, Çivril Savran Köyü Camii (1798-1799)⁵, Çal Kocaköy

2 Kuran Aptullah, "Anadolu'da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi", *Malazgirt Armağanı*, Ankara, 1972, s.179-186; Aslanapa Oktay, *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıç ve Gelişimi*, Ankara, 2007, s.63-69.

3 Aslanapa Oktay, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1999, s.132-134; Aslanapa, a.g.e., 2007, s.63-69.

4 Çakmak Şakir, *Denizli İli'ndeki Türk Anıtları (Camiler)*, (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1991, s.28-46; Çakmak Şakir, "Boğaziçi Kasabası Eski Camii (Baklan/Denizli)", *Dokuzuncu Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, C.I, Ankara, 1995, s.529-540; Beykal Feryal, *Denizli İlinde 19. Yüzyılda Yapılan Duvar Resimli Yapılar*, (Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli, 1996, s.21-30; Pektaş Kadir, "Denizli ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserleri", *Denizli Tanrıların Kutsadığı Vadi*, YKY Yayınları, İstanbul, 2011, s.188.

5 Çakmak, a.g.e., 1991, s.46-55; Beykal, a.g.e., 1996; s.30-37; Pektaş Kadir, "Denizli-Çivril-Savran Köyü'ndeki Tarihi Eserler ve Çorbacızaade Ailesi Hakkında Notlar", *Uluçam Armağanı*, Van, 2008, s.241-256; Pektaş, a.g.m., 2011, s.192.

(Şalvan) Köyü Camii (1800-1801)⁶, Acıpayam Yazır Kasabası Çarşı Camii (1802-1803)⁷, Bozkurt Baklan Kuyucak Köyü Camii (1814-1815)⁸, Kale Cevher (Cafer) Paşa Camii (1819-1820)⁹, Çivril Bayat Köyü Camii (1870'ler)¹⁰,

Akköy Belenardıç (Torapan) Köyü Camii (1884-1885)¹¹, Akköy Yukarı Camii (1877-1878 ile 1909)¹² ve Çivril Bulgurlar Köyü Camii (XVIII. yy. III. çeyreği-XIX. yy. sonları)¹³ verilebilir. Baklan Boğaziçi Köyü Eski Cami'nde süslemelere iki ayrı tarih verilmektedir. Bunlardan kaliteli olanlar eski tarihli, daha basit olanlar geç tarihli (XIX. yy)'dir¹⁴. Künar Köyü'ndeki süslemeler, geç tarihli süslemelerle daha çok benzemektedir.

Tanıtmakta olduğumuz yapılardaki kalem işi süslemelerden kalabilenler sadece Künar Köyü Camii'nde bulunmaktadır. Süslemeleri bitkisel, geometrik, yazı, mimari ve sembolik tasvirler olarak beş başlık altında toplamak mümkündür. Panoların içerisinde en çok bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra camide geometrik süsleme ve yazı da süsleme unsuru olarak yerini almaktadır. Ayrıca Kâbe ve cami anlatımlarının görüldüğü mimari tasvirler ile perde, cennet, mizan terazisi gibi sembolik tasvirler de duvarları süslemektedir. Süslemelerde mavi, yeşil, kırmızı, kahverengi renkler çoğunlukta olmakla birlikte sarı ve siyah renklere de yer verildiği görülmektedir. Camide yer alan süslemeler iki boyutlu ve perspektiften uzaktır.

Osmanlı döneminden itibaren tezyinattaki değişikliklerle birlikte önem kazanan ve her mekân için müsait konular olan çiçekler ve vazolar¹⁵ Künar Camii'nde de zengin bir şekilde kullanılmıştır. Bitkisel süslemelere, kalem işi süslemeli camilerin tüm duvar yüzeylerinde rastlamak mümkündür. Künar Köyü Camii'nde bitkisel süslemeler, kuzey, batı, güney duvar yüzeylerinde ve giriş kapısının üst kısmında karşımıza çıkmaktadır. Bu süslemelerde serbest veya vazodan çıkan dallar, yapraklar, gül ve lale motiflerinin yanı sıra tek servi ağacı motiflerine de yer verilmiştir. Detayını verdiğimiz kompozisyonları, Denizli çevresindeki kalem işi süslemeli camilerin çoğunda ve Çal Ortaköy (Saray Evi) Sait Mehmet Ağa Konağı'nda (1787-1788)¹⁶ görmek mümkündür.

Künar Köyü Camii'nde de görülen, XIX. yüzyıl boyunca birçok yörede karşımıza çıkan enine budanmış gibi görünen yalnız ağaçlardan oluşan kalıplaşmış motiflere Denizli'de Tavas'taki

6 Çakmak, a.g.e., 1991, s.55-62; Çakmak Şakir, "Çal-Kocaköy (Şalvan Köyü) Camii", *21. Yüzyıla GİRERKEN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇAL YÖRESİ BAKLAN, ÇAL, BEKİLLİ*, Çal Sempozyumu Bildirileri, 01-03 Eylül 2006, Denizli, 2007, s.808-816; Pektaş Kadir, "Çal ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserleri Üzerine Bir Araştırma", *21. Yüzyıla GİRERKEN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇAL YÖRESİ BAKLAN, ÇAL, BEKİLLİ*, Çal Sempozyumu Bildirileri, 01-03 Eylül 2006, Denizli, 2007, s.779-807; Pektaş, a.g.m., 2011, s.197; Hatipoğlu Oktay, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşİ* Tezyinâtı, (Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2007, s.107-109.

7 Arık Rüçhan, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Ankara, 1976, s.42-46; Günsel Renda, *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850*, Ankara, 1977, s.152; Çakmak, a.g.e., 1991, s.62-71; Beykal, a.g.e., 1996, s.37-47; Pektaş Kadir, "Acıpayam ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserlerinden Bir Kesit", *I. Acıpayam Sempozyum Bildirileri*, (1-3 Aralık 2003), Acıpayam-Denizli, 2007, s. 422-453; Pektaş, a.g.m., 2011, s.203; Hatipoğlu, a.g.e., 2007, s.109-112.

8 Çakmak, a.g.e., 1991, s.72-77.

9 Çakmak, a.g.e., 1991, s.78-85; Dönmez E. Emine Naza; "Denizli-Tavas ve Çevresi Camileri Ön Araştırması", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II, Denizli, 6-7-8 Eylül 2006, s.174-180.

10 Cirtil Saim, "Çivril Bayat Köyü Camii", *Sanat Tarihi Araştırmaları Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan*, Konya, 2007, s.115-124.

11 Çakmak, a.g.e., 1991, s.88-94; Çelik Akif, *Akköy Türk Dönemi Eserleri*, (Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Basılmamış Lisans Tezi), Denizli, 2007, s.13-17; Pektaş, a.g.m., 2011, s.211.

12 İnce Kasım, "Yukarı Camii / Akköy-Denizli", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.2, Van, 2001, s.65-79.

13 Pektaş Kadir- Altındirek Hediye Genel, "Çivril-Bulgurlar Köyü Camii Üzerine", *Eumeneia Şeyhlü – Işıklı*, İstanbul, 2012, s.323.

14 Çakmak, a.g.e., 1995, s.534.

15 Aksel Malik, *Türklerde Dini Resimler*, İstanbul, 1967, s.91-97; Akar Azade, "Tezyini San'atlarımızda Vazo Motifleri", *Vakıflar Dergisi*, S.VIII, Ankara, 2006, s.267- 285.

16 Beykal, a.g.e., 1996, s.48-52; Orhun Feryal Beykal, "Kaybolan Bir Kültür Değerimiz Çal Ortaköy "Saray Evi" Duvar Resmi Süslemeleri", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*, Bildiriler, 6-7-8 Eylül 2006, C.II, Denizli, 2007, s.232-236; Pektaş, a.g.m., 2011, s.225.

Hamamönü Camii (1847) mihrap nişinde de rastlanmaktadır¹⁷. Bitkisel kompozisyonlara göre daha az yer verilen geometrik süslemelere batı ve güney duvar yüzeyleri ile giriş kapısının üst kısmında rastlamak mümkündür. Batı ve güney duvarını yatay şekilde ikiye bölen ve mihrabı çevreleyen dikdörtgenlerin zikzak şeklinde yerleştirilmesiyle oluşan bordür ile madalyon içinde 12 kollu yıldız motifinin kullanımı bölgedeki diğer camilerde de aynı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Gerek bitkisel gerekse geometrik motiflerin benzerliği açısından Künar Köyü Camii süslemeleri en çok Baklan Boğaziçi Köyü Eski Cami ve Akköy Belenardıç Köyü Camii süslemeleri ile benzerlik göstermektedir.

Süslemelerde yazının da gerek panolarda gerekse panoların arasında yazı kuşağı olarak kullanıldığı görülmektedir. Panolarda yer alan yazılar batı duvarında madalyonlar içinde ve giriş kapısının üst kısmında yer almaktadır. Yazı kuşağı batı ve güney duvar yüzeyinin ortası ile mihrabın üst kısmında yatay bir şekilde görülmektedir.

Mimari tasvirler olarak değerlendirdiğimiz cami ve Kâbe tasvirleri duvar resimlerinde sıklıkla kullanılmıştır. Künar Köyü Camii'nde dört mimari tasvirten biri Kâbe, diğerleri ayrı ayrı resmedilmiş tek cami tasvirleridir. Kâbe tasvirlerinin ya mihrab nişi içinde ya da mihrab duvarında yer alması kuralına¹⁸ bu camide de uyulmuş ve Kâbe tasviri mihrabın üst kısmına yerleştirilmiştir. Perspektiften uzak minyatür sanatının özelliklerini yansıtan benzer Kâbe tasvirlerine Baklan Boğaziçi Köyü Eski Camii, Akköy Belenardıç Köyü Camii, Akköy Yukarı Camii, Çivril Bulgurlar Köyü Camii ve Çivril Bayat Köyü Camii'nde de rastlanmaktadır. Kâbe tasviri Soma Hızır Bey Camii (1791-1792)¹⁹, Yozgat Çapanoğlu Camii (1777-1779)²⁰, İzmir Ödemiş Bademli Kılıczade Mehmet Ağa Camii (1898)²¹, Yassihöyük Eski Camii'nde (1942'de süslemeler yenilenmiş)²² karşımıza çıkmakla birlikte bu tasvirlerde perspektif denemelerinin yapıldığı görülmektedir.

Camide yer alan diğer mimari tasvirleri cami resimleri oluşturmaktadır. Harim mekânının tüm duvarlarında veya son cemaat yeri duvarlarında karşımıza çıkabilen cami tasvirleri, Künar Köyü Camii'nde batı duvarında yer almaktadır. İki alt, biri üst süsleme panosunda yer alan cami tasvirlerinin yarım kubbelerle genişletilmiş tek kubbeyle örtülü olması, son cemaat yerleri ve minareleri ortak özellikler olarak dikkat çekmektedir. Bu tasvirler Süleymaniye, Fatih, Şehzade ve Sultanahmet gibi ünlü İstanbul camilerinin modelleri olmalıdır. Batı duvarının güneyinde üst panoda revaklı avlulu cami tasviri Baklan Boğaziçi Köyü Eski Camii'deki tasvirle bazı ufak farklar dışında tamamen aynıdır. Batı duvarının kuzeyinde alt panoda yer alan cami tasviri ise altı minaresiyle Sultan Ahmed Camii'nin kopyası gibidir. Acıpayam Yazır Kasabası Çarşı Camii beş farklı tek cami tasvirini barındıran kalem işi süslemeli bir camidir. Tek cami tasvirlerine Baklan Boğaziçi Köyü Eski Camii, Akköy Belenardıç Köyü Camii, Çal Belevi Eski Camii (XIX. yüzyıl başları)²³, Yozgat Çapanoğlu Camii, Muğla Tavşanlı Kurşunlu Camii(1853)²⁴, Soma Hızır Bey Camii, Beyşehir Çavuş Köyü Camii²⁵, Amasya Gümüşlü Camii (1326)²⁶, Merzifon Kara Mustafa Paşa Camii (1666)²⁷, Zile Şeyh Nasreddin (Nusret) Türbesi (XIV. yüzyıl ortaları-süslemeler 1858 yılında yapılmış)²⁸ ve Çal Ortaköy (Saray Evi) Sait Mehmet Ağa Konağı'nda da rastlanmaktadır.

17 Renda, a.g.e., 1977, s. 163.

18 Okçuoğlu Tarkan, *18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Duvar Resimlerinde Betimleme Anlayışı*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2000, s.57.

19 Arık Rüçhan, *Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden Anadolu'da Üç Ahşap Camii*, Ankara, 1973, s.10-22; Arık, a.g.e., 1976, s.32-39; Renda, a.g.e., 1977, s.126-131.

20 Arık, a.g.e., 1976, s.27-29; Renda, a.g.e., 1977, s.134-136.

21 Kuyulu İnci, "Bademli Kılıczade Mehmet Ağa Camii (Ödemiş/İzmir)", *Vakıflar Dergisi*, S.XXIV, Ankara, 1994, s.152-153.

22 Pektaş, "Acıpayam...", 2007, s.429.

23 Pektaş, "Çal ve...", 2007, s.789-790.

24 Renda, a.g.e., 1977, s.151-153.

25 Arık, a.g.e., 1976, s.126-127.

26 Arık, a.g.e., 1976, s.80-83.

27 Arık, a.g.e., 1976, s.64-67.

28 Çal Halit, "Şeyh Nasreddin (Nusret) Türbesi", *Türk Tarihi ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, 2-6- Temmuz 1986, Ankara, 1987, s.427-454.

Künar Köyü Camii'nde sembolik tasvirler olarak perde, cennet ve mizan terazisi tasvirlerine yer verilmiştir. Kalem işi süslemeli camiler içerisinde Akköy Belenardıç Köyü Camii, Akköy Yukarı Camii, Baklan Boğaziçi Köyü Eski Camii, Çivril Bulgurlar Köyü Camii, Fethiye Seki Yaylası Tekke Camii (1846)²⁹ mihrabında perde, doğu duvarlarında da cennet-cehennem ve mizan terazisi tasvirine rastlanan camilerdendir. Denizli ve çevresindeki kalem işi süslemeli camilerdeki süsleme panoları dikkate alındığında genellikle cennet-cehennem ve mizan terazisi tasvirlerinin camilerin doğu duvarlarında ve yan yana olduğu görülmektedir.

Künar Köyü Camii'nde perde tasviri mihrab nişi içerisinde yer almakla birlikte farklı bir özellik olarak mizan terazisi ve cennet tasviri birbirinden ayrılmıştır. Ayrıca mizan terazisi tasviri mihrabın doğusuna, cennet tasviri giriş kapısının üzerindeki kitabenin doğusuna yerleştirilmiştir. Bu doğrultuda cennet tasvirinin bulunduğu panonun batıya doğru devam ettiği ve kitabenin batısında da bir cehennem tasviri yer alması gerektiği fakat günümüzde boyaların altında kalmış olduğu söylenebilir.

Denizli ve çevresindeki diğer kalem işi süslemeli camilerdeki süslemelerle renk ve üslup birliği açısından benzerliği dikkate alındığında Künar Köyü Camii'nde karşılaştığımız süsleme kompozisyonları, yerel ustalardan oluşan gezici bir ekibin varlığını³⁰ ve bu gezici ekibin Kale İlçesi'ne de uğradığını göstermesi açısından önemlidir.

Son olarak, ele aldığımız camilerin kitabelerinde geçen şahıs ve yer adları üzerinde kısaca durmanın camilerin tarihçelerini aydınlatması açısından faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Camilerdeki kitabelere geçmeden önce Künar Köyü mezarlıklarında yaptığımız araştırmalar sonunda, cami kitabeleri ile ilgili fikir verebilecek iki mezar taşını burada kısaca ele almayı uygun gördük.

Künar Köyü'nün girişinde bulunan Eski Mezarlıkta, sağlam olarak günümüze ulaşan bir mezar taşının (Fotoğraf 29) kitabesi şöyledir:

هو الخلاق
مرحوم كونيارلى اوغلى
مصطفى نك محدودى
محمد روجيون فاتحه
سنة ١٢٤٠

Transkripsiyonu: "Hüve'l-Bâkî, merhûm Künyarlıoğlu, Mustafa'nın mahdûmî, Mehmed rûhî-cün fâtiha, sene 1260 (M.1844-1845)". Bu mezar taşındaki "Künyarlıoğlu", diğer kitabelerde olduğu gibi aile lâkabı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Künar Köyü'ndeki Yeni Mezarlıkta sağlam durumdaki başka bir mezar taşının (Fotoğraf 30) kitabesi şöyledir:

١٢٦٦
هو الخلاق
الباقى المرحوم
كونيارلى اوغلى احمد
اغانك زوجه سى
امهان روحنه
فاتحه

29 Arık, a.g.e., 1976, s.134.

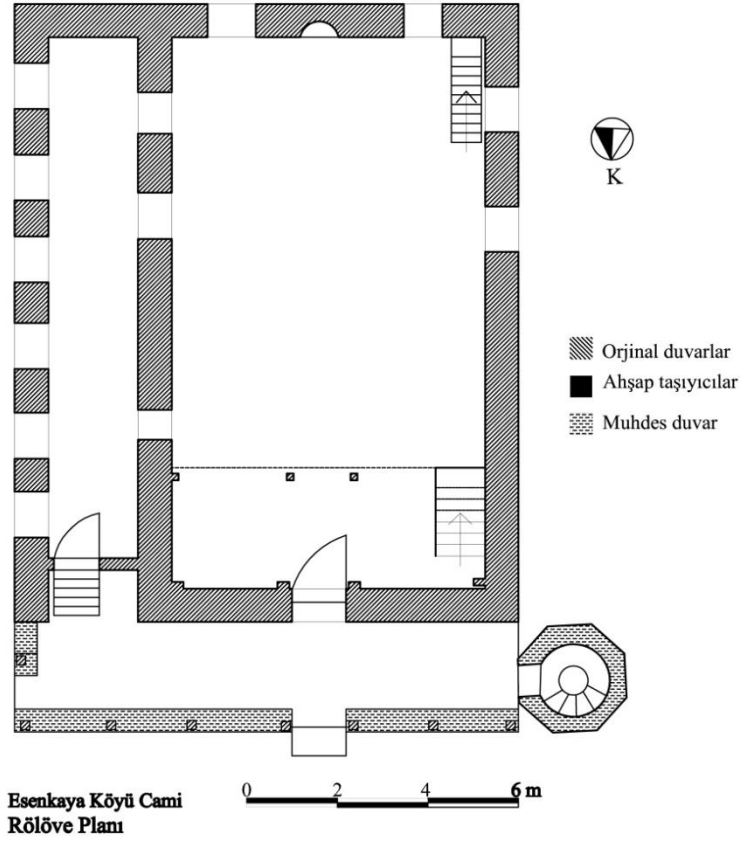
30 Renda, a.g.e., 1977, s.164.

Transkripsiyon: “Sene 1266, Hüve'l-Hallâku, el-Bâkî el-merhûm, Künyarlıoğlu Ahmed, ağanın zevcesi, Ümmühan ruhuna, fatiha.”

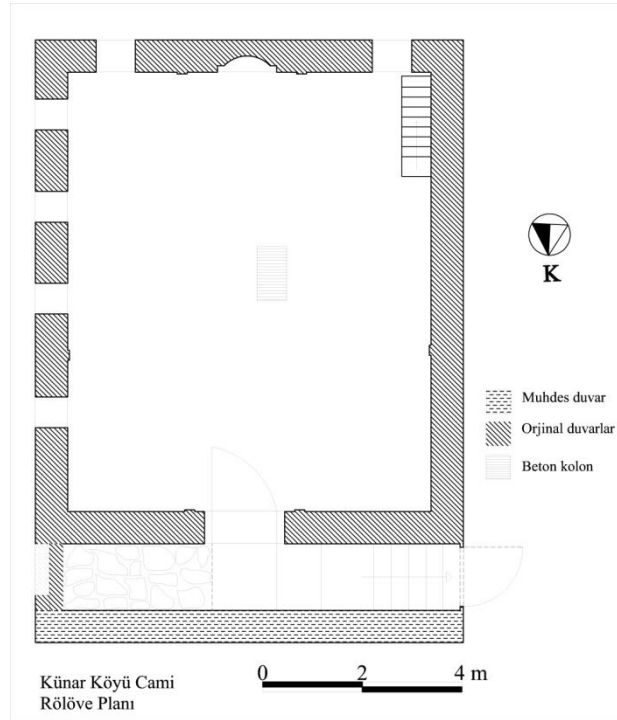
H.1266/M.1849-1850 tarihli bu mezar taşı, Künyarlıoğlu Ahmed Ağa'nın zevcesi Ümmühan'a aittir. Esenkaya Köyü Camii'nde 1834-1835 tarihini veren kitabede Künyarlıoğlu (ailesinden) Ümmühan Hatun'un adı geçmektedir. Bunun yanında, mezar taşında verilen tarihin, cami inşasından daha sonraya ait olduğu dikkate alındığında bunun Esenkaya Camii'ni yaptıran Ümmühan Hatun'un mezarı olduğu ve camiye yaptırdıktan 15 yıl sonra öldüğu ileri sürülebilir.

Esenyurt Köyü Camii kitabesinde geçen “Künyarlıoğlu Hatun Ümmühan” ile Künar Köyü Camii kitabesinde “Künyarlıoğlu Ehali” ifadeleri, “Künyarlıoğlu” kelimesinin yer adı olmasının yanı sıra aile ya da soy adı olarak da kullanıldığını akla getirmektedir. Özellikle mezar taşlarında bu, lâkab olarak ön plana çıkmaktadır. Köyün günümüzdeki adı olan “Künar” da muhtemelen buradan gelmektedir.

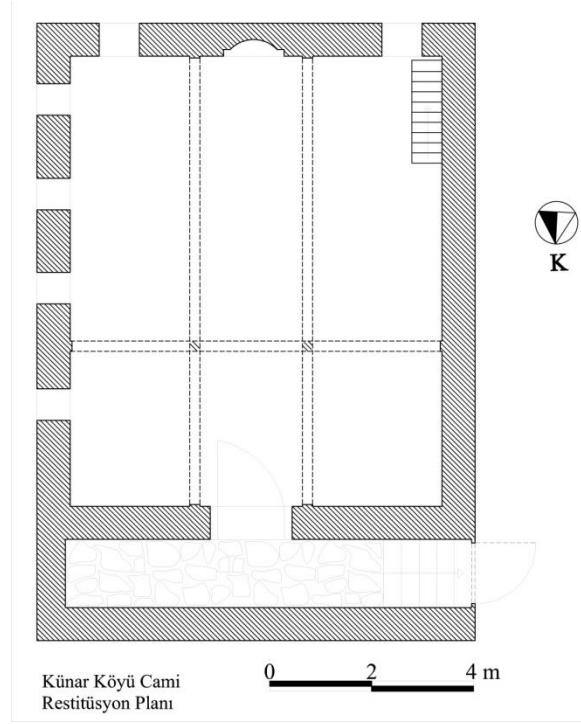
Tabii ki yukarıdaki tespitlerimizi, elimizdeki mevcut bilgiler ışığında ileri sürmüş bulunmaktayız. Arşiv kayıtlarının incelenmesiyle bu konuda daha kesin sonuçlara ulaşılabilir.

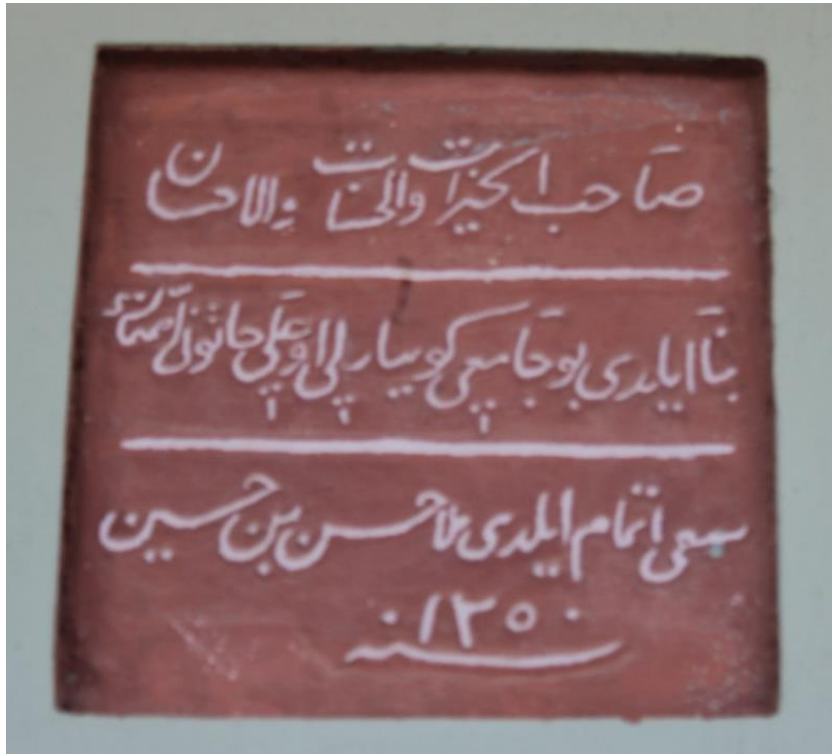
Çizim 1: Esenkaya Köyü Camii

Çizim 2: Künar Köyü Camii, Rölöve Planı

Çizim 3: Künar Köyü Camii, Restitüsyon Planı

Fotoğraf 1: Esenkaya Köyü Camii, kitabesi

Fotoğraf 2: Esenkaya Köyü Camii, kuzey cephesi

Fotoğraf 3: Esenkaya Köyü Camii, güney ve doğu cephesi

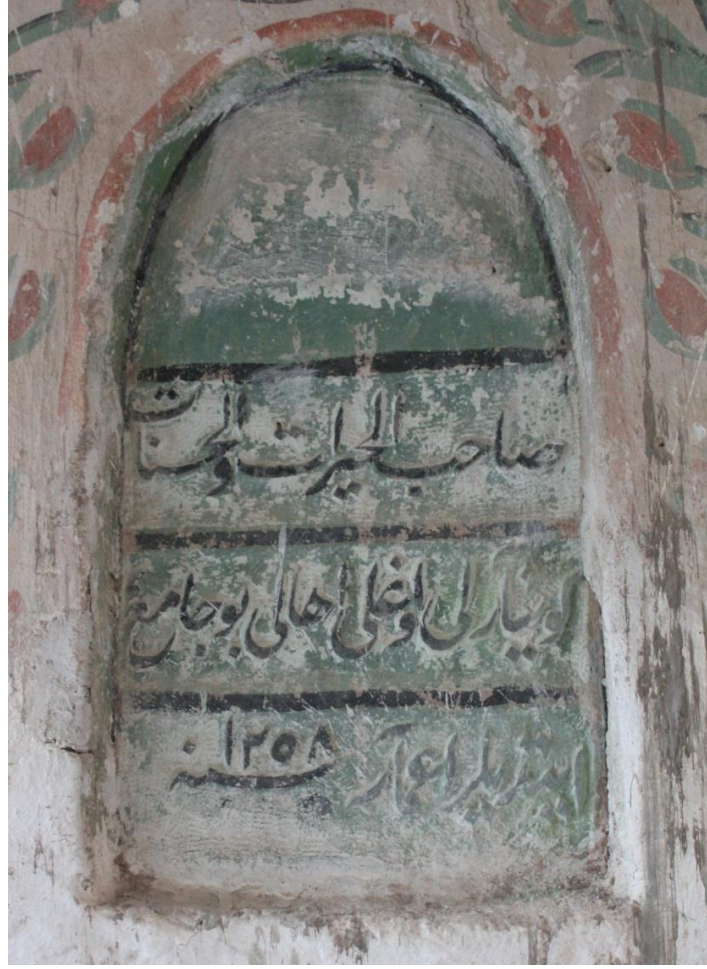
Fotoğraf 4: Esenkaya Köyü Camii, mahfili

Fotoğraf 5: Esenkaya Köyü Camii, mihrab ve minberi

Fotoğraf 6: Esenkaya Köyü Camii, minber yan aynalığı

Fotoğraf 7: Künar Köyü Camii, kitabesi

Fotoğraf 8: Künar Köyü Camii, kuzeybatıdan görünüşü

Fotoğraf 9: Künar Köyü Camii, güneydoğudan görünüşü

Fotoğraf 10: Künar Köyü Camii, Son Cemaat Yeri

Fotoğraf 11: Künar Köyü Camii, harim mekânı

Fotoğraf 12: Künar Köyü Camii, Doğu Duvarı

Fotoğraf 13: Künar Köyü Camii, giriş kapısı üzerindeki pano

Fotoğraf 14: Künar Köyü Camii, Batı Duvarı

Fotoğraf 15: Künar Köyü Camii, batı duvarı alt seviye güneydeki panolar

Fotoğraf 16: Künar Köyü Camii, batı duvarı alt seviye ortadaki panolar

Fotoğraf 17: Künar Köyü Camii, batı duvarı alt seviye kuzeydeki panolar

Fotoğraf 18: Künar Köyü Camii, batı duvarı üst seviye güneydeki panolar

Fotoğraf 19: Künar Köyü Camii, batı duvarı üst seviye ortadaki panolar

Fotoğraf 20: Künar Köyü Camii, batı duvarı üst seviye kuzeydeki panolar

Fotoğraf 21: Künar Köyü Camii, kuzey duvarı

Fotoğraf 22: Künar Köyü Camii, kuzey duvarı alt seviye doğudaki panolar

Fotoğraf 23: Künar Köyü Camii, kuzey duvarı üst seviye batıdaki panolar

Fotoğraf 24: Künar Köyü Camii, kuzey duvarı üst seviye ortadaki panolar

Fotoğraf 25: Künar Köyü Camii, güney duvarı

Fotoğraf 26: Künar Köyü Camii, mihrabın doğusu

Fotoğraf 27: Künar Köyü Camii, güney duvarı mihrabı ve üzerindeki kabe tasviri

Fotoğraf 28: Künar Köyü Camii, mihrabın batısı

Fotoğraf 29: Künar Köyü, Eski Mezarlıkta bulunan mezar taşı

Fotoğraf 30: Künar Köyü, Yeni Mezarlıkta bulunan mezar taşı

